

Hošek, Radislav

Dva úvody do starověkých dějin

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1957, vol. 6, iss. E2, pp. 176-178

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109460>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

(str. 34), se vyskytnou ještě ve vyslovených lužických hrobových celcích (na př. Domamyslice, hr. 13). Jestliže pak tyto souvisle žlábkované tvary přicházejí jak v hrobech lužických tak i slezských, není to přece jen jistým — byť ovšem pouze typologickým — důkazem pro lužicko-slezský vývoj? Také existence výhradně žárového ritu není jistě sama o sobě důkazem lužicko-slezské kontinuity, je však ovšem na pováženou, nemluví-li tato rituální jednota také ve prospěch plynulého vývoje lužicko-slezského naproti různým anomáliím v pohřebním ritu knovizské kultury oproti kultuře lužické. O těchto otázkách jistě je možno diskutovat a nedomnívám se, že mohou býti definitivně vyřešeny bez nových systematických výzkumů jak pohřebišť, tak i sídlišť také na severní Moravě. Jsem si také vědom, že na průkaznosti „moravské“ teorie o kontinuitě ubírá nedostatečné zveřejnění všeho množství již existujícího nálezového materiálu, který — podle mého názoru — již nyní pro souvislý vývoj lužicko-slezský na Moravě mluví.

Práce J. Hralové-Adamczykové znamená další krok vpřed v poznání významu lužické kultury v naší vlasti. Jest si jen přát, aby se podobných prací objevilo u nás — a také na Moravě — více.

Vladimír Podborský

DVA ÚVODY DO STAROVĚKÝCH DĚJIN

Hermann Bengtson, Einführung in die alte Geschichte. Zweite, durchgesehene und ergänzte Auflage. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München 1953. Stran 197 + index.

Autor známých řeckých dějin (viz LF III 1955, 269—273) napsal pro studující starověkých dějin pěkný, logicky utříděný a literaturou dobře opatřený úvod do starověkých dějin. Tyto dějiny zařazuje do světových dějin podobně jako E. Meyer a zdůrazňuje, že starověk začíná v různých zemích různě. Rovněž konec starého věku chápe elasticky a výslovně popírá teorie, které souhrnně nazývá slovem Katastrophentheorie (str. 5). Tím je také dána filosofická základna autorova, která, jak ještě ukážeme, nám zůstane mnohde velmi vzdálena. Autor rozdělil knihu v IX oddílů, z nichž některé mají ještě pododdíly. Každý oddíl je ukončen výběrem primární i sekundární literatury.

Po úvodní stati o starověkých dějinách vůbec následují dějiny oboru od renaissance do přítomnosti. Zvláště vysoko oceňuje autor Mommsena, a to i jako politického bojovníka za právo a svobodu. U každého autora uvádí zpravidla národnost. Nestalo se tak u B. Hrozného, kterého autor několikrát uvádí. Ostatně z celé slovanské literatury zná jen Hrozného, Práška a Rostovceva, pro kterého má slova obdivu. Český čtenář má ovšem o tomto hodnocení své mínění.

Třetí oddíl je věnován chronologii, geografii a anthropologii. Zde vyslovuje obecně správnou zásadu, že rozbor antických památek nesmí vést od chápání antické společnosti jako celku, zkrátka, že pro detaily nesmíme ztrácet ze zorného pole celek (str. 20). Čtenářovu pozornost zaujme několik názorných příkladů z chronologie; zřízení 11. a 12. tyly roku 307 k počtě Demetria a Antigona vede k tomu, že úřední a občanský rok probíhají současně, což nakonec shrnuje autor v závěru, že péči vládců o kalendář jest vysvětliti netoliko zájmy kultovními, nýbrž i tím, že universální říše potřebuje jednotné správy, ve které má právě kalendář velmi významnou úlohu (str. 25—26). Vykłady, týkající se starověkého zeměpisu, vycházejí ze zásady, že pojem země a národ byly ve starověku úzce spojeny natolik, že žádné historické dílo nemohlo opominout stránku zeměpisnou. Proto jako jeden z předpokladů pro práci úspěšného historika žádá B. to, aby měl historik nejen zeměpisné znalosti, nýbrž i nutnou historicko-zeměpisnou představivost. V zeměpisných podmínkách vidí autor jeden z nejdůležitějších činitelů v dějinách. Zvláštní význam přisuzuje i klimatu, jež podle něho vedlo k rozsáhlé řecké kolonizaci. Pro osídlení Černomoří připouští autor vedle klimatu i obchod, jinak však soudí, že se Řekové usazují tam, kde bylo možno pěstovat víno a olivu. Tak je nakonec autor, byť nepřímo, donucen přiznat primárnost ekonomických potřeb. Pro Německo, kde byly rasové teorie zvláště silně tradovány a neslavně přenašeny i do praxe, je významná pozornost, kterou autor věnuje anthropologii. Bengtson popírá existenci čistých rasových typů ve starověku a ukazuje, že smíšené rasy máme již ve starověku. Tato svá tvrzení dokazuje na laténské kultuře, v níž nalézáme dlouholebce vedle krátkolebců. Varuje také před upřílišněnou důvěrou ve starověká vyobrazení, jež často přinášejí portréty

jen schematisované. Při té příležitosti vytyčuje hlavní úkol historika, který se má snažit o zobrazení určitého národa jako celku, byť se i ve svém pojednání zabýval činností jednotlivce nebo skupiny. Tento požadavek je velmi významný i pro marxistické vědce, kteří ve svých pracích nesmějí zapomínat, že zobrazují ne dějiny třídy, nýbrž tříd, i když pochopitelně s třídního stanoviska. V tomto oddílu se zabývá i pojmy jazyk a národ („eine Vereinigung von menschlichen Einzelwesen, die durch das gemeinsame politische Schicksal, oft auch durch den Besitz einer gemeinsamen Sprache zu einer Einheit von historischer Bedeutung zusammengewachsen sind“), při čemž jazyk nepovažuje za jediný faktor pro uznání existence národa. Závěr těchto úvah se dotýká terminů „indogermánská“ a „semitská“ kultura, které B. nepovažuje za šťastné z toho důvodu, že ve starověku žijí vedle sebe kmeny s různými jazyky v jednom kulturním společenství (Kulturgemeinschaft).

Z ostatních Bengtsonových názorů zasluhuje pozornosti to, že odmítá statistickou metodu, která při aplikaci na starověk nemůže mít z pochopitelných důvodů stejně úspěšné výsledky jako její aplikace na moderní dějiny. Dále následují výklady o primárním písemném a listinném materiálu, o historických zpracováních, pověstech a lidové tradici. Proti hyperkritické škole (E. Pais) zdůrazňuje B. to, že ne všechno, co není zapsáno, musí být lživé (na př. záhuba Fabiů odráží stav římského vojenství před zavedením centurií — str. 108).

Po výkladu o významu monumentů pro historii přistupuje autor k výkladu o speciálních základních vědách („besondere Grundwissenschaften“). Těmi jsou epigrafika, papyrologie a numismatika, pro něž právem odmítá název pomocné vědy (str. 119), neboť bohatost nálezů, jež někdy vedla k tomu, že se pro množství materiálu počalo epigrafických nálezů vůbec nedbat, tento termín vylučuje. Jedním z požadavků, který klade na historika, je důkladné filologické vzdělání, jež se projevuje právě v epigrafice. Vyslovuje přání, aby každý historik ve své práci vždycky uváděl, či zpracování nápisu bylo podkladem pro jeho historické závěry (doplňovat může jen ten, kdo si dobře osvojil styl doby nápisů!), a aby svůj výklad doprovázel fotografií památky. Vždyť nápisu jsou kus antického života, a zobrazení jejich písma a monumentu, na kterém jsou vryty, nebo jiných průvodních okolností může význam epigrafické památky lépe přiblížit. Autor uvádí jako příklad nápis L. Aemilia Paula pro vítězství roku 168 u Pydny. Osm metrů velký nápis přiblíží nám pouhým vzhledem význam, který vítěz přičítal svému úspěchu, více než dlouhý výklad. — Vlastní úvod do starověkých dějin zakončují autorovy úvahy o poměru starověkých dějin ke klasické filologii, orientalistice a pod. Předposlední kapitola je věnována encyklopedickým dílům a časopisům, poslední kapitola přináší vybranou literaturu, kterou Bengtson utřídil v úvodu do studia starověkých dějin, v obecnou literaturu a ve speciální literaturu k jednotlivým epochám. Práci uzavírají dodatky, seznam zkratk a rejstřík.

Bengtsonova kniha je velmi bohatá. Je možno mít výhrady k některým místům v jejím pojetí, vytknout autorovi, že nepřihlédl k literatuře ve slovanských jazycích (tento nedostatek je zvláště citelný při zmínce o bádání v Podunají), byly by to však jen drobtý. Kniha Bengtsonova je cenným úvodem do starověkých dějin a tomu, kdo se dovede vyrovnat s jejími nedostatky ideovými, dobře ukáže cestu k hlubšímu jejich studiu.

Eugenio Manni, Introduzione allo studio della storia Greca e Romana. Vydal Palumbo, Palermo 1952, str. 236.

Italská příručka má podobný úkol jako kniha H. Bengtsona. Chce spolehlivě informovat italského studenta, kterému má studium řeckých a římských dějin dát spolehlivý základ pro další studium, a to za dobu jednoho roku, tedy za dobu, po kterou studuje starověké dějiny i student český. Tento svůj úkol autor vcelku splnil.

V prvním z pěti oddílů, do kterých svou knihu rozdělil, vykládá autor o dějinách antiky a o jejich poměru k dějinám vůbec (str. 5—43, II metodo). Ve výkladu vychází především z B. Croceho. Chce dokázat pravdivost zásady „historia magistra vitae“ tím, že označuje historii za lidský výtvar. Tím však, že každému člověku přisuzuje individuální tvoření idejí a vždy nové pojetí historie, zdůvodňuje a ospravedlňuje subjektivistická a relativní hodnocení, vzdálená ob-

jektivní skutečnosti. Tento relativismus ospravedlňuje zvláště při řešení počátku a konců antické společnosti. Tak nemůže úvodní kapitola našemu čtenáři říci mnoho nového.

Druhá kapitola (str. 45—89, Bibliografia generale) začíná se přehledem antických studií od Vica po Sanctise a pokračuje seznamy encyklopedií, příruček, seznamem časopisů i hlavních speciálních pojednání z oblasti starověkých dějin. Autor se tu dotýká i epigrafiky a numismatiky. Literaturu většinou nehodnotí, uvádí však především literaturu italskou, takže v tomto směru doplňuje knihu Bengtsonovu. Zajímavé a velmi poučné jsou autorovy výklady o literatuře z pozdní antiky, o vzniku scholií a o byzantském písemnictví v jeho vztahu k literatuře antické.

Třetí (str. 91—139) a čtvrtá (str. 141—190) kapitola vykládají o literárních pramenech řeckých a římských dějin. Svě výklady pojal autor velmi široce a uvádí i četné autory, jejichž dílo známe jen podle jména. Svě počínání zdůvodňuje tím, že se snaží seznámit své žáky a čtenáře s bohatým kulturním životem starověku, aby tak získali širší kulturní přehled. V této metodě je ovšem velké nebezpečí, aby totiž žáci nenabyli vědění spíše o tom, co není, než o tom, co jest.

Poslední, pátá kapitola (Geografia, cronologia e cronografia — str. 191—219) je velmi bohatá, i když často velmi přeplněná jmény. Knihu uzavírá užitečný seznam zkratk hlavní encyklopedické literatury, monumentálních sbírek a časopisů.

Kniha Manniho se — proti knize Bengtsonové — nezabývá vztahy antiky a Orientu, přináší však naproti tomu hojnější zpracování literatury byzantské. Ostatně i tím, že přiblíží více k literatuře italské, stává se vhodným doplňkem knihy německé. Její theoretické předpoklady musíme však odmítnout právě tak jako u knihy Bengtsonovy.

Radislav Hošek

Nejnovější práce o zemědělských poměrech ve starém Pylu. Rozluštění lineárního písma B, podané před čtyřmi lety *M. Ventrisem* a *J. Chadwickem* (viz studii *Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives*, *Journal of Hellenic Studies* 73 [1953], 84—103; srov. o tom z pera autora této souborné zprávy články *Nynější stav u luštění krétského lineárního písma B*, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity A* 4 [1956], 108—122, *Lineární písmo B a hegemonie Řeků na Krétě v pozdní době minojské*, *SPFFBU C* 3 [1956], 145—149, *The Linear B Signs 8-A and 25-A₂*, *SPFFBU A* 5 [1957], 45—62, a *Dvě kapitoly z historie rozluštění lineárního písma B*, *Listy filologické* 80 [1957], 1—9) pomohlo již odhalit mnohé zvláštnosti hospodářského a společenského života lidí mykénské doby, a v neposlední řadě vrhlo světlo i na zemědělské poměry ve starém Knossu a Pylu. Doposud bylo totiž možno pro tuto dobu rekonstruovat pozemkové vlastnické vztahy jen nepřímou z Homéra, ale vždy to byly jen rekonstrukce, o nichž nebylo jisto, zda se v nich neskryvá směs elementů, které nikdy neexistovaly vedle sebe současně a které byly jen tvůrčím uměleckým zásahem Homérovým promítnuty do jedné roviny.

Z lineárních dokumentů jsou pro mykénské zemědělství, a především pro pozemkovou držbu v střediscích mykénské kultury, hlavním zdrojem informací tabulky serie *E* (podle Bennettovy klasifikace; viz *E. L. Bennett, Jr., A Minoan Linear B Index*, New Haven, str. XII—XIII, a nejnověji od téhož autora *The Pylos Tablets, Texts of the Inscriptions Found, 1939—1954*, Princeton 1955, str. XX—XXXII). Tato serie, stejně jako i mnohé jiné, obsahuje řadu dílčích podskupin (podskupina *E* pro Knossos, podskupiny *Ea, Eb, Ec, En, Eo, Ep, Eγ, Er, Es* pro Pylos), pro všechny z nich je však charakteristický ideogram 120, interpretovaný obvykle jako ideografické označení pšenice. Tabulky s tímto ideogramem zaujaly svým obsahem už samotné rozluštěle lineárního písma B; oba autoři se však ve své citované základní studii v podstatě omezili jen na interpretaci několika dokumentů, resp. několika technických termínů, a to ještě — aspoň ve srovnání s dnešním stavem bádání — nikoliv vždy s plným zdarem. Systematičtějšímu rozboru podrobili zmíněnou serii tabulek teprve ti badatelé, kteří se o něco málo později poprvé pokusili vůbec o soustavnou analýsu všech Bennettových serií a podskupin. Stalo se tak v těchto dvou studiích: *A. Furumark,*